

20. Nékám Sándornak, a Magyar Misszió vezetőjének jelentése az erdélyi magyarság egyes vezetőinek a béketárgyalások lezárulta előtt tett nyilatkozatáról.¹ Bukarest, 1946. május 5.

SZIGORÚAN TITKOS!

88/pol-1946.

Miután tudomást szereztem azokról az eredményekről, amelyekkel a magyar kormány moszkvai tárgyalásai jártak,² felkerestem április 24-én Márton Áron gyulafehérvári püspököt, mint aki köztudomás szerint az erdélyi magyarság minden rétegével kapcsolatban áll, és akinek személye, világnézetre való tekintet nélkül köztiszteletnek örvend. Tájékoztattam őt arról, hogy a magyar kormány Erdély tekintetében területi szempontból milyen reményeket táplál és megkértem, hogy az erdélyi magyarság képviselőivel kapcsolatot keresve, őket a túlzott derűlátástól óvja és a várható realitásokra készítse elő. Márton Áron megígérte, hogy azonnal érintkezésbe lép az erdélyi magyarság vezetőivel és megbeszélésük eredményéről rövidesen tájékoztatni fog.

Május 2-án újból felkerestem Márton Áront, aki közölte, hogy a héten Kolozsvárott bizalmas jellegű megbeszélést tartott, amelyen Vásárhelyi János erdélyi református püspök (Kolozsvár), Korparich Ede, az erdélyi Hangya Szövetkezetek elnöke (Marosvásárhely), Lakatos István, a szociáldemokrata párt központi végrehajtó bizottságának tagja és a párt magyar tagozatának egyik vezetője³ (Kolozsvár) és dr. Szász Pál, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület elnöke (Nagyenyed) vettek részt.

Nevezettek a moszkvai tárgyalásokról kiszivárgott ellenőrizhetetlen hírek hatása alatt szorongó hangulatban jöttek össze. Miután Márton Áron az általa előadottak alapján általánosságban ismertette azokat a valószínű kereteket, amelyekben belül Erdély kérdése a magyar kormány szerint megoldható lesz, a jelen voltak a küszöbön álló béketárgyalásokkal kapcsolatban minden vonatkozásban megtárgyalták az erdélyi magyarság lehetőségeit és a magyarság nevében a következő ünnepélyes nyilatkozatot tették, felkérve engem, hogy ezeket a magyar kormány tudomására hozzam:

1.) A magyar kormány rendkívül súlyos felelősséget vállal akkor, ha az erdélyi magyarság megkérdése nélkül javasolna Erdélyre vonatkozólag megoldást. Az erdélyi magyarság ilyen javaslatok lehetőségét is elutasítja. Elvárja a magyar kormánytól, hogy mindent elkövessen a tekintetben, hogy az erdélyi magyarság a béketárgyalásokon Erdély kérdésében meghallgatásra találjon és hogy véleményét hivatott szószólói útján szabadon és biztonsággal fejthesse ki, annál is inkább, mert Erdély területének a román állam által történő tényleges birtoklása folytán az erdélyi románság számára ez a jog amúgy is biztosítva lesz.

2.) Az erdélyi magyarság felfogása szerint, sem neki magának, sem pedig a magyar kormánynak nincsen joga Erdély tekintetében, amely a magyarság összességének is létfontosságú kérdése, önkéntes felajánlással területi lemondásba belemenni. Lemondást külső hatalom a magyarságra rákényszeríthet, de az ilyen döntést, ha igazságtalan, az idő orvosolni fogja; az

1 A felzetten olvasható Kertész Istvánnak, a Béke-előkészítő Osztály vezetőjének május 16-i megjegyzése: „A Benti nyilatkozat óvatosan kezelendő, mert egyáltalán nem az erdélyi magyarság vezetőinek, hanem egy csoportnak a nyilatkozata csupán.” Egy május 10-i belső feljegyzésben az olvasható, hogy a Békeelőkészítő Osztály „tisztelttel javasolja, hogy az erdélyi magyarság vezetőinek ünnepélyes nyilatkozata és állásfoglalása minisztertanács vagy koronatanács [sic!] előtt ismertessék.” Kertész István (aki a nyilatkozatot magával viszi Párizsba), két nappal korábban, május 8-án ugyancsak azt javasolja, hogy: „minisztertanács vagy koronatanács elé vinni.” A nyilatkozatot az MKP vezetői, Révai József, Farkas Mihály és Nagy Imre is olvasta.

2 A Nagy Ferenc-vezette kormánydelegáció által 1946 áprilisában Moszkvában folytatott tárgyalásokról van szó.

3 A szó át van húzva, a lap szélén található a javítás: „*elnöke*”.

önkéntes lemondást azonban többé jóvátenni nem lehet. Ezért a felelősséget az erdélyi magyarság lelkiismerettel nem vállalhatja.

3.) Az erdélyi magyarság, mint minden szabad nép, amelyből az élet ösztöne még nem aludt ki, saját államában, saját fajtestvéreivel együtt, saját életfelfogása szerint kíván élni. Megérti, az erdélyi románság hasonló óhaját, de a maga részéről magának ugyanezt a jogot kívánja.

4.) Az erdélyi magyarság számára a román uralom alatt töltött évek bebizonyították, hogy Romániában alapvető emberi jogai nincsenek biztosítva, annak ellenére, hogy azok tiszteletben tartására Románia ismételten ünnepélyes ígéreteket tett és nemzetközi kötelezettségeket vállalt.⁴ A magyarság most már minden román politikai rendszert megismert, de tűrhető életviszonyokat számára egyik sem hozott. Éppen most kell, különösen gazdasági téren, a legsúlyosabb és legmélyebbre ható veszteségeket elszednie, amikor a demokrácia nevében kormányozzák, amelyhez pedig olyan nagy reményeket fűzött.

5.) Az erdélyi magyarság pedig éppen ezért elvárja, hogy a magyar kormány a maga részéről is mindent el fog követni annak érdekében, hogy a béketárgyaláson az erdélyi magyarságot kielégítő területi rendezés jöjjön létre. Amennyiben a hatalmak esetleges diktátuma következtében az erdélyi magyarság számottevő tömegei mégis kívül maradnának Magyarország határain, így az erdélyi magyarság elvárja a magyar kormánytól, hogy mindent megtesz az iránt, hogy a tömegek népi, kulturális gazdasági jogainak tiszteletben tartását és az őket megillető gazdasági és kulturális birtokállomány csorbíthatatlan fennállását a győztes hatalmak hatékonyan és intézményes módon biztosítsák. Ennek keretében elvárja, hogy az Erdélyben lévő magyarországi vagyon sem fog ellenséges vagyonként kezeltetni, miután ez az erdélyi magyarság további érzékeny elerőtlenedését eredményezné.

6.) Az erdélyi magyarság önmagának és a magyarság összességének súlyos veszedelmét látja minden olyan felmerülő tervezetben, amely az erdélyi kérdést a magyarság áttelepítésével kívánja megoldani⁵ és éppen ezért határozottan elutasítja azt. Az erdélyi magyarság hangulatának ismeretében azonban nyomatékosan fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy egy, a magyarság létfeltételeivel nem számoló rendezés olyan önkéntes elvándorlást indítana meg, amelyet megakadályozni vagy később jóvátenni nem lehetne és amely számunkra Erdély végleges elvesztését jelentené.

Fenti nyilatkozattal kapcsolatban a magam részéről csak azt kívánom megjegyezni, hogy az abban foglaltak véleményem szerint ma az erdélyi magyarság túlnyomó többségének legmélyebb meggyőződését fejezi ki. A nyilatkozat szerkesztői Erdély magyar életének általánosan tisztelt vezető egyéniségei, akik annak teljességét felekezeti és osztálykülönbségre való tekintet nélkül képviselik, akkor is, ha a hivatalos politikai vezetők nyílt állásfoglalása a jelen körülmények között nehézségekbe ütközik. Mindannyiukat áthatotta a felelősség megrendítő érzése és nyilatkozatukat annak tudatában tették.

*Nékám s. k.
miniszteri tanácsos*

MOL, a Külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-137., 1327/Bé. sz. hitelesített másolat. Teljes terjedelmében közli Fülöp – Vincze, 1998. 192-194. o.

4 Utalás az erdélyi románok vezetői által 1918. december 1-jén kiadott gyulafehérvári nyilatkozatra és a párizsi békeszerződésben 1920-ban Románia által aláírt – de soha be nem tartott kisebbségvédelmi szerződésre.

5 A nyugati szakértők által javasolt határtervezetek általában megegyeztek abban, hogy csak kisebb mértékű területváltoztatással számoltak (a Partium területén), és a román fennhatóság alatt maradt, a Székelyföldön kívül élő magyarság kérdését pedig lakosságcserevel „oldották” volna meg.

